

BZZ UETIN

LITERATUUR &
HET STRIPVERHAAL

Over het werk van:

JACQUES TARDI

SCHUITEN & PEETERS

HANS G. KRESSE

MARTEN TOONDER

en met bijdragen van o.m.:

Hiske Dibbets

Atte Jongstra

Louis Ferron

Yves van Kempen

Rob Schouten

238

SEPTEMBER

1996

f 12,50

Fokko Jan Dijksterhuis

Een informele geschiedenis van de jaren onder Reagan

Over *Casper en Hobbbes*

Power ... Windows starting ... Word starting ... Druk de toetsen in. Miljoenen bits snellen van het toetsenbord. Door een wirwar van kabels en connectoren naar de centrale processor. Eindeloze gangen, tientallen zijwegen. Zullen ze het allemaal halen? Dieper en dieper dringen ze de computer in. Ze laten hun sporen na, de draden gloeien. Daar komt het doel in zicht. Hoog torent de centrale processor-eenheid boven hen uit. Een vaal, groen licht schijnt uit de ingangen. Van alle kanten stromen ze toe, in lange slierten gaan ze naar binnen. Het is gelukt, het eerste woord is er uit.

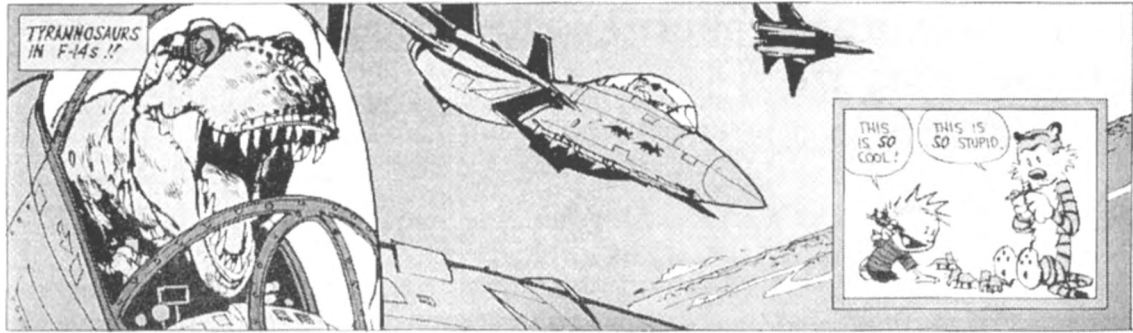
Jammer voor Casper, maar bij hem thuis hebben ze geen computer. Zijn vader moet van dergelijke moderne snufjes niets hebben. Een tv kan in zijn ogen nog net genade vinden. Als Casper er maar niet onderuitgezakt voor hangt en naar iets onbenulligs kijkt. Het is al geen groot licht. Laat hem liever buiten spelen, als het moet met die eeuwige tijger van hem. Waarschijnlijk maakt het niet veel uit waar Casper mee bezig is. Hij scheidt overal een eigen wereld. Een zandbak wordt een buitenaards landschap; een optelsom de strijd tussen twee voorhistorische beesten; zijn ouders zijn ordebewakers in een Orwelliaanse maatschappij.

EEN EIGEN WERELD

Casper is een jongetje,ultiemer dan Charlie Brown of Kees de Jongen. Zijn onuitputtelijke energie en mateloze fantasie stuwen hem als een ongeleid projectiel voort door zijn wereld. Hij is een pestkop met een hekel aan school, aan meisjes, aan de badkuip en ga zo maar door. Het liefst doolt hij de hele dag wat rond in zijn eigen wereld, begeleid door Hobbbes, zijn speelkameraad en vertrouwenspersoon. Het is een wereld van een, voor ons volwassenen, onvermoede rijkdom.

Casper is een onbegrepen genie. De meeste mensen vinden hem een onhandelbare lastpak en een dagdromer. Niemand beseft dat Casper een grootse toekomst voor zich heeft. Rijkdom, macht en faam wachten hem. Deels is die toekomst al aangebroken. Als Captain Spliff waart Casper door het heelal, heldhaftig talloze gevaren tegemoet tredend. Zijn *alter ego* Stupendous Man gidst hem langs de kliffen van proefwerken. Het meesterbrein Casper geeft de mensheid de Transmogriëf, later ontwikkeld tot de Duplicator en vervolmaakt met de Ethicator. Hobbbes is tijger. Waag niet hem 'putty-cat' te noemen, want dan ben je nog niet jarig. Hij gaat waar

Casper gaat, zonder dat dat wil zeggen dat die de baas is. Hobbes is loyaal en eigengereid tegelijk. Hij heeft zijn eigen ideeën over de zaken waarin Casper zich verliest en maakt de lezer daar op nuchtere toon deelgenoot van.

Over de relatie tussen Casper en Hobbes valt veel te zeggen. Komt Hobbes alleen tot leven als Casper alleen is? Of is hij slechts het produkt van Caspers fantasie? In ieder geval is Hobbes een wezenlijk onderdeel van Caspers wereld. Dat is de wereld van een kind en daarin zijn schijn en werkelijkheid nogal anders dan in de wereld van volwassenen. In *Casper en Hobbes* wordt die kinderwereld magistraal uitgebeeld. De strip kan wat dat betreft wedijveren met de psychologische studie *Children's Games in Street and Playground* (1985) van Opie en Opie. Drijvende kracht achter de strip is de tomeloze fantasie van Casper. Die fantasie wordt gebruikt om te laten zien hoe Casper de wereld van de volwassenen ervaart en daar, zonder dat te beseffen, commentaar op levert. Daarbij is Hobbes onmisbaar. In zekere zin is hij het die zegt wat Casper denkt.

Hobbes is op zijn best in de licht-ironische teksten waarmee hij de activiteiten van Casper begeleidt. Hij fungeert in zekere zin als Caspers geweten en beschikt over de antwoorden op diens grote levensvragen. Niet dat Casper last heeft van zijn geweten. Een verantwoordelijke voor zijn gedrag vindt hij meestal wel buiten zichzelf, niet zelden in de figuur van Hobbes.

Voor zijn ouders heeft Casper regelmatig verrassingen in petto. Verassingen van uiteenlopende en niet altijd even plezierige aard, waaronder de boedel nogal eens te lijden heeft. Die ouders blijven daar verrassend rustig onder. Zijn vader pakt hem wel eens terug met een sarcastisch antwoord wanneer een vader-tot-

zoon gesprek van hem wordt verlangd. Een enkele keer uiten pa en ma iets van hun twijfel. Zo schijnt er ooit sprake geweest te zijn van een hond in plaats van een kind.

Buurmeisje Susie vindt Casper vooral een stinkend vervelende etterkop. Susie is in alle opzichten Caspers tegenpool. Meisje, braaf, leergierig. Susie denkt met afgrijzen terug aan het werkstuk dat ze ooit samen moesten maken. Ze ziet elke dag op tegen de lunch, als Casper haar weer met smaak vertelt welk verrassend beleg hij ditmaal op zijn brood heeft.

Voor Caspers juf is de zaak duidelijk. Dit is een typisch voorbeeld van 'lui', 'ongedisciplineerd' en 'straffe hand'. Maar juf heeft nog maar een paar jaar te gaan tot haar pensioen. Hoe lang Rosalyn, de oppas, het volhoudt, is moeilijk te zeggen. Een avond Casper levert haar een aardig zakcentje op (en regelmatig opslag), maar is slopend voor de gezondheid. Slechts één persoon is Casper de baas. Althans fysiek. Intellectueel troeft Casper Moe af, en het spijt hem niet dat hem dat een soms extra pak slaag oplevert.

SUBURBIA

Casper is een Amerikaans jongetje en de setting van *Casper en Hobbes* is die typisch Amerikaanse voorstad, de *suburb*. Casper moet in de nietszeggendheid van Suburbia zijn bestaan inhoud zien te geven. Hij komt uit zo'n typisch Amerikaans middenklasse-geslacht, maakt elke dag de gang van bed via bushalte en *locker* naar klaslokaal en via eindeloos veel werkstukken weer terug. De hoogtepunten van het jaar zijn de kano-vakantie (wat pa betreft) en de kerst. De personages in *Casper en Hobbes* zijn *ordinary people*, waarmee de gemiddelde Amerikaan zich moeiteloos kan

identificeren. Dat het hier gaat om een herkenbare wereld, bekeken door de ogen van een kind, is de belangrijkste reden voor de populariteit van de strip. Veel van deze *couleur locale* laat zich wel vertalen, ook al kan ik me voorstellen dat het moeite kost de onderhuidse lading van G.R.O.S.S. - inclusief het mooie, wrakke acroniem - in een andere taal mee te krijgen. En 'parentisms' voor het taalgebruik van ouders lijkt me onvertaalbaar. Moeilijker wordt het wanneer Casper als Spaceman Spiff op avontuur gaat of weer eens verzeild raakt tussen de sauriërs van het Trias. Zijn binnenwereld is voor een groot deel een *cartoon*-wereld en ik vind het - opgevoed met Asterix en Kuifje - soms moeilijk me te verplaatsen in een wereld gevuld met Super-, Spider-en andere mannen. Desondanks doet de strip bij mij wat een strip behoort te doen: ik moet er hard om lachen. Dat gebeurt de eerste keer, dat gebeurt bij herlezing. Want binnen die typisch Amerikaanse setting worden universele thema's aangesneden. Hoop, frustratie, onrecht en overwinning, zoals een kind die beleeft. Casper is een universeel jongetje. Zijn omgeving mag plaats- en tijdsbepaald zijn, de manier waarop hij ermee omgaat is voor iedereen herkenbaar.

In Amerika heet Casper Calvin. Ik weet niet waarom die naam in het Nederlands niet gehandhaafd is. Misschien omdat er geen Nederlands equivalent voor is. Maar ik ben bang dat het meer te maken heeft met de calvinistische achtergrond van de krant waarin de Nederlandse versie verschijnt. Voor Hobbes werd geen vertaling gekozen. In zijn geval komt dat goed uit: Hobbes klinkt als een knuffel, mits je het uitsprekt als Hobbis. En daar geef ik de voorkeur aan. Wat Calvin en Hobbes met Johannes Calvijn (1509-1564) en Thomas Hobbes (1588-1679) te maken hebben, is mij een raadsel. Bill Watterson, de schepper van de strip, zegt dat hij zijn personages heeft vernoemd naar de 'zestiende-eeuwse theoloog, die in voorbeschikking geloofde' en 'de zeventiende-eeuwse filosoof met een donkere visie op de menselijke natuur'. Dat zegt volgens mij meer over de schepper dan over zijn creaties. In Hobbes' ironische blik kun je met wat goede wil wat Hobbesiaans rationalisme zien, maar een mogelijk verband tussen Calvin en Calvijn is op zijn minst vergezocht.

OHIO

Watterson is niet op zijn best wanneer hij praat over zijn schepping. In *The Calvin and Hobbes Tenth Anniversary Book*, de bundel die verscheen ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de strip in 1995, doet hij een boekje open over de achtergrond van de strip en de bedoelingen van zijn maker. In die bundel komt die maker naar voren als een humorloze man met teveel pretenties. Misschien niet vreemd als je weet dat de goede man zijn jeugd doorbracht in Chagrin Falls, Ohio.

Watterson zegt weinig over het ontstaan van zijn strip. Capsers worstelingen met het leven zijn metaforen voor zijn eigen worstelingen, zegt hij ergens, maar veel meer laat hij er niet over los. Watterson heeft vanaf zijn jongste jaren getekend. Hij ambieerde een carrière als politiek tekenaar, maar dat mislukte. Tijdens zijn studie politicologie maakte hij in *cartoon*-vorm een kroniek van de Carter-jaren. Na enkele jaren slavenarbeid als illustrator, bood *Calvin en Hobbes* uitkomst. Het lezen van *Peanuts* van Charles Schultz deed Watterson besluiten cartoonist te worden. De literaire kwaliteiten van *Krazy Kat* van George Herriman zijn een voorbeeld voor hem. Geïnspireerd werd hij ook door *Pogo*, de strip waarin Walt Kelly met behulp van Disney-achtige figuren de McCarthy-jaren persifleerde. De politieke lading van *Calvin en Hobbes* is minder expliciet. Watterson neemt vooral het moralisme van de hedendaagse Amerikaanse samenleving op de korrel. Zijn kijk is scherp en hij giet die in een vaak briljante combinatie van beeld en tekst. Neo-kubisme, een genuanceerde discussie en een rake slotzin in één strip verwerkt.

Casper kun je zien als de verpersoonlijking van de samenleving die Watterson op de korrel neemt. In zijn mond komen vele eigenaardige elementen van de States samen.

Regelmatig gebruikt Casper een taal die je uit de mond van een zesjarige niet direct verwacht. Hij bezigt met gemak jargon van diverse (sociaal)wetenschappelijke disciplines en snijdt onderwerpen aan die boven de beleving van het gemiddelde kind uitstijgen. Vragen met betrekking tot de evolutie keren regelmatig terug, waarbij Hobbes op onnavolgbare wijze de visie van het dier weergeeft. Dit is wellicht

één van de redenen dat wetenschappers *Casper en Hobbes* gebruiken om hun werk te verlevendigen. Voor Watterson komt zijn schepping op de eerste plaats. Hij heeft het succes van Calvin en Hobbes niet aangegrepen om stinkend rijk te worden - *merchandising* verbiedt hij nog steeds - maar om meer mogelijkheden voor de strip te creëren. Zo heeft hij het knellende stramien van de zondagstrip doorbroken. Vrijwel elke Amerikaanse krant heeft op zondag een katern volledig gevuld met strips. Veel daarvan zijn dan in kleur en de populairste vullen een hele of een halve pagina. Omdat niet elke krant een bepaalde strip dezelfde ruimte toemeet, moeten de tekenaars voor de zondag de strip in een bepaald stramien aanleveren. De plaatjes moeten precieze maten hebben en delen van de strip moeten kunnen worden wegelaten. Van dit stramien is de 'neo-kubisme' strip een voorbeeld. Watterson zag in die grote, gekleurde zondag-strip nieuwe mogelijkheden beeld-en verhaalgrappen te maken. De 'F-16' strip is een voorbeeld van de verworven vrijheid.

De eerste aflevering van Calvin en Hobbes verscheen op 18 November 1985 in enkele Amerikaanse kranten. In Nederland verschijnt de strip in het dagblad Trouw. Eind 1995 kondigde Watterson aan met de strip te stoppen. Hij had genoeg van de druk van de eeuwige deadline. Gedurende de tien jaren dat hij de strip maakte, had hij al enkele *sabbaticals* genomen, een noviteit in de wereld van cartoonisten. De laatste, overigens niet erg sterke, aflevering werd geplaatst op 31 december 1995. Gelukkig is vrijwel de hele serie gebundeld, zowel in het Engels als in het Nederlands. Bij elkaar bieden ze een informele geschiedenis van de jaren onder en na Reagan.

Fokko Jan Dijksterhuis (1965) studeerde Wijsbegeerte van Wetenschap, Technologie en Samenleving aan de Universiteit Twente. Hij was enige tijd werkzaam als docent wiskunde en is tegenwoordig als wetenschapshistoricus verbonden aan de Universiteit Twente.

